

K PROVIANTNÍMU ZABEZPEČENÍ CIVILNÍ OBRANY

Civilní obrana se v současnosti stala neodmyslitelnou součástí obranného systému všech vyspělých průmyslových států. Vedle přípravy na činnost za mimořádných situací, krizí a v případě válečného konfliktu se v posledním období zabývá civilní obrana (CO) především tvorbou ochranných opatření a likvidací následků přírodních katastrof, živelných pohrom a velkých provozních havárií.

Soudobé úkoly CO ČSFR kladou značné požadavky na proviantní zabezpečení v nevojenské části (NČ) CO ČSFR za branné pohotovosti státu. Způsoby použití jednotlivých útvarů, jednotek a služeb NČ CO jsou z časového a prostorového hlediska i použití při záchranných a likvidačních pracích prvního pořadí v napadených prostorech značně variabilní, odpovídají změnám ve vývoji situace na příslušném teritoriu za branné pohotovosti státu. Těmto změnám by měl odpovídat i způsob proviantního zabezpečení.

Proviantní zabezpečení nevojenské části CO uskutečňují síly a prostředky zásobovací služby CO, která je organizovaná na území národních republik ministerstvy obchodu a cestovního ruchu ČR a SR. Nejvyšší jednotkou zásobovací služby CO je rota pro přípravu a výdej stravy, která je organizovaná v rámci nevojenské části CO okresu (oblasti).

Hlavní náplní proviantního zabezpečení (PZ) v nevojenské části CO za branné pohotovosti státu je poskytovat nezbytné stravování nevojenským silám CO v době pohotovosti a při záchranných a likvidačních pracích prvního pořadí, obyvatelstvu evakuovanému a postiženému účinky napadení protivníka, které bylo zbaveno prostředků a přístřeší.

Současný stav PZ nevojenské části CO ČSFR lze stručně charakterizovat takto:

- stanovené zásady proviantního zabezpečení jsou zatím řešeny v obecné poloze, která postrádá konkrétní údaje o potenciální potřebě zabezpečení výživy příslušníků nevojenských sil CO, evakuovaného a postiženého obyvatelstva,
- nejsou objektivně určeny výživové potřeby ani stanoveny normy základních druhů potravin pro zabezpečení výživy,
- v době míru nejsou stanoveny a udržovány zásoby potravin v předpokládaných stravovacích zařízeních, tvořících základny zásobovací služby CO,
- zatím neexistuje v zásobovací službě CO pevný informační systém k získávání údajů s využitím výpočetní techniky o okamžitém stavu zásob potravin v hlavních a doplňkových zdrojích, které jsou k dispozici,

– organizace jednotek zásobovací služby CO je stacionární, jejich dopravně zásobovací kapacita je nedostatečná, nebere v úvahu rozdílné počty zásobovaných v okresech (oblastech) v rámci národních republik, pokyny pro činnost sil a prostředků zásobovací služby CO jsou velmi obecné.

Složitost tohoto problému, který zatím nebyl řešen v komplexu, ovlivňuje například: několik tisíc útvarů, jednotek a služeb nevojenské části CO na území národních republik, které zásobovací služba CO zabezpečuje, do proviantního zabezpečení NČ CO za branné pohotovosti státu spadá i zabezpečení nezbytného stravování evakuovaného a postiženého obyvatelstva. V době míru se zatím neprocvičovaly všechny síly NČ CO a nebyly tak vytvořeny reálné podmínky k procvičení proviantního zabezpečení komplexně. Úkoly proviantního zabezpečení jsou plněny při cvičeních CO pouze s omezenými silami a prostředky zásobovací služby CO, čímž dochází ke zkršlování její činnosti.

Situace v zabezpečení výživy může být natolik složitá, že vyžaduje vypracovat v míru systém proviantního zabezpečení NČ CO, který bude adaptabilní na nejsložitější podmínky a umožní přijmout řešení za každé situace. Systém by měl být co nejjednodušší, aby zajišťoval diferencované rozdělení zásob potravin podle objektivně určených potřeb zásobovaných osob.

Analýza současného stavu proviantního zabezpečení nevojenské části CO ČSFR, zejména:

- možnosti zásobovací služby CO,
- stanovení metodického postupu a hlavních kritérií pro vytváření norem potravin pro nevojenskou část CO,
- výživových potřeb příslušníků nevojenských sil CO, evakuovaného a postiženého obyvatelstva umožnila vytvořit pracovní model nevojenské části CO okresu (oblasti), optimalizovat v oblastech výživové potřeby a způsob jejich naplnění. Výsledky modelu usnadnily formulovat souhrn opatření k racionalizaci současného stavu PZ v nevojenské části CO ČSFR, včetně návrhů v oblasti:
 - organizačních struktur sil a prostředků útvarů, jednotek a služeb NČ CO,
 - norem potravin, složení a rozložení zásob proviantu,
 - řízení zásobovacího procesu v NČ CO proviantním materiálem s využitím výpočetní techniky.

Rozbor zvláštností PZ nevojenské části CO svědčí o tom, že:

- četnost útvarů, jednotek, zařízení a služeb NČ CO je značně vysoká, závislá na rozloze a počtech obyvatel jednotlivých územních celků; velké počty osob, různé druhy jednotek a služeb plní své specifické úkoly, které vyvolávají značné a rozmanité nároky na zásobování proviantním materiálem, na organizaci přípravy a výdeje stravy,
 - ke zvlášť složité situaci dojde v proviantním zabezpečení v průběhu války, kdy může dojít k hromadnému zničení zásob potravin, tedy i k nerovnoměrnému zajišťování výživových potřeb,
 - všechny zdroje zásobovacích a vyvažovacích kapacit mohou být do značné míry omezeny jejich samotným zabezpečením základními druhy potravin,
 - vzrostou specifické požadavky na výživu, které by mohly předurčovat možnost přežití.

Domnívám se, že k bezporuchovému řízení proviantního zabezpečení je nezbytné, aby existovaly normy základních druhů potravin pro nevojenskou část CO i k pokrytí

potřeb evakuovaného a postiženého obyvatelstva. Z dosud platných poznatků vyplývají pro tvorbu norem potravin tato výchozí kritéria:

- normy potravin musí vycházet ze značně diferencovaných možností zásobování potravinami za mimořádných situací, krizí a v případě válečného konfliktu by pro potřebu NČ CO měly být zpracovány variantním způsobem, měly by umožňovat přijmout rychlé rozhodnutí, jak zabezpečit výživu dle vzniklé situace v zásobách potravin, které jsou k dispozici,

- z analýzy metodického postupu tvorby norem potravin vyplynulo, že pro nevojenskou část CO jsou potřebné normy potřeby základních druhů potravin pro nouzovou výživu nevojenských jednotek za branné pohotovosti státu do doby napadení, záchovnou výživu útvarů, jednotek a služeb CO a postiženého obyvatelstva v průběhu napadení, přídavky potravin k úhradě zvýšeného energetického výdeje při nasazení nevojenských sil k záchranným a likvidačním pracím prvního pořadí.

Domnívám se, že by bylo vhodné, aby k naplnění výživových potřeb příslušníků nevojenských jednotek CO byly stanoveny normy potravin:

- pro období od vyhlášení branné pohotovosti státu do napadení: **nouzové**,
- na přežití po období napadení: **záchovné**,
- ke krytí zvýšených energetických výdajů při záchranných a likvidačních pracích prvního pořadí: **přídavky potravin**.

K vytvoření podmínek pro pružné reagování na vzniklou situaci v dispozičních zásobách potravin jsou normy potravin vytvořeny ve variantách (jak podle výše dávek potravin, tak podle použitého sortimentu).

Při konstrukci norem vycházím z předpokládaného začlenění občanů do nevojenských jednotek CO, z výživových doporučení v míru a za války, k rozdílnému fyzickému zatížení uvedených útvarů, jednotek a služeb do pohotovosti, při záchranných pracích a volím energetickou hodnotu dávky pro skupinu obyvatel fyzicky namáhavě pracujících. Myslím, že by bylo vhodné při průměru výživových hodnot doporučených dávek pro jednotlivé kategorie obyvatelstva připadajících v úvahu pro zařazení do útvarů, jednotek a služeb v nevojenské části CO kalkulovat s těmito hodnotami:

– energetická hodnota	12 980 kJ,
– bílkoviny celkem	93 g,
– tuky celkem	103 g,
– sacharidy	450 g.

Pro uvažovanou modifikaci s normami stravních dávek, které jsou zavedeny v Československé armádě, jsou výživové potřeby osob zařazených do útvarů, jednotek a služeb NČ CO aplikované do 11 skupin základních a 50 druhů podskupin potravin. Sortiment potravin odpovídá potřebám zabezpečení výživy i možností výroby a zásobování.

Norma potravin pro období od vyhlášení branné pohotovosti státu do napadení je určena pro příslušníky útvarů, jednotek a služeb NČ CO v době pohotovosti, je náležitostí na osobu, den a **označena A** se složením – viz **tabulku 1**.

Mimořádnou pozornost je třeba věnovat stanovení záchovných norem potravin na dlouhodobé a krátkodobé přežití. Při jejich konstrukci je uvažována možná doba používání, možnosti zásobování i vlastnosti potravin.

Záchovná norma potravin dlouhodobá je určena pro zabezpečení výživy v období obnovování zásobovacího systému po napadení. Její dvě varianty vycházejí z velmi

Tabulka 1

Název potraviny	Množství v g
chléb	500
tvrdý příkrm	190
maso	160
brambory	500
zelenina a ovoce	300
tuk	40
cukr	50
čaj	1
sůl	10
přísady	5

Tabulka 2

	Varianta 1	Varianta 2
energetická hodnota	8 400 kJ	7 200 kJ
bílkoviny celkem	55,4 g	51,2 g
tuky celkem	55,4 g	48,8 g
sacharidy	322,4 g	273,4 g

obtížné situace ve výrobě a zásobování potravinami a zahrnují prakticky zabezpečení výživy pro celou strukturu osob plnících úkoly v nevojenské části CO.

Potřeba energie a hlavních živin záchovných dávek dlouhodobých je patrná z **tabulky 2**.

Norma potravin záchovná dlouhodobá je určena pro příslušníky nevojenských sil CO v době po napadení a je označena **ZD**. Její složení – viz **tabulku 3**.

Náležitost uvedená ve sloupci **ZD-1** by příslušela příslušníkům nevojenských sil, které plní **úkoly záchranných a likvidačních prací prvního pořadí** v napadených prostorech, **ZD-2** by obdrželi příslušníci nevojenských jednotek **v době pohotovosti**.

Možný charakter ozbrojeného konfliktu s použitím zbraní hromadného ničení vyžaduje vytvořit záchovné normy potravin na přežití. K zabezpečení nejnnutnější výživy příslušníků nevojenských sil CO by mohla sloužit norma potravin záchovné dávky krátkodobé ve třech variantách. Určení příslušné varianty by vycházelo z konkrétní situace v místě pobytu osob, jak v sortimentu konzervovaných, trvanlivých potravin, tak i klasických potravin. Norma potravin určená pro zabezpečení stravování nevojenských sil CO a obyvatelstva postiženého účinky napadení protivníka **v situacích zvláště kritických** je nazvána **záchovná krátkodobá – ZK** se zabezpečením potřeby

Tabulka 3

Název potraviny	Množství v g	
	ZD-1	ZD-2
chléb	300	250
tvrdý příkrm	115	110
maso	100	80
brambory	150	130
zelenina a ovoce	80	60
tuk	25	25
cukr	35	25
potraviny na přípravu nápoje	30	25
přísady	10	10
mléčné výrobky	60	50
pohotov. potraviny	10	5

energie a hlavních živin záchovných krátkodobých dávek – viz **tabulku 4**. O použití varianty **rozhodne územní náčelník CO**.

I v této **krajně obtížné situaci** by jednotky nevojenské části CO plnily **úkoly záchranných a likvidačních prací prvního pořadí**. Pro krytí zvýšeného energetického výdeje by posloužil přídavek potravin – **P** – viz **tabulku 5**.

Přitom přídavek **P-1** by byl vydáván příslušníkům jednotek nevojenské části CO **při záchranných a likvidačních pracích prvního pořadí spolu s normou potravin ZD-1**. Přídavek potravin **P-2** by náležel příslušníkům útvarů, jednotek a služeb NČ CO **při nasazení v extrémních až katastrofických situacích spolu s normou potravin ZK**.

V případě, že zásobovací služba CO bude zabezpečovat **evakuované obyvatelstvo** stravou, by dle mého názoru měla být norma **B** potravin i pro tuto kategorii obyvatelstva, až do zapojení v příslušném zásobovacím procesu v místě ubytování.

Výše požadavků na proviantní materiál uvažovaného modelu nevojenské části CO okresu (oblasti) za branné pohotovosti státu v období **od vyhlášení do napadení** podle navrhovaných norem potravin představovala v roce 1990 v potravinách **od 10,5 do 19 tun** (z toho chléb od 2,9 do 5,5 tun a maso od 0,9 do 1,7 tun). **V době války od 10,3 do 26,6 tun** potravin (z toho chléb od 4,4 do 11,4 tun a maso od 1,1 do 3,2 tun).

Ze zásobovacího modelu vyplývá, že **denní potřeba proviantu** v nevojenské části CO v době **od vyhlášení branné pohotovosti státu do napadení** by činila v průměru **14,75 tun** potravin, za války **18,75 tun** potravin.

Myslím, že pro zrychlení zásobovacího procesu by byl **vhodný komplet potravin**, který je možné skladovat a lze z něho připravovat všechny druhy navrhovaných norem potravin. Komplet je sestaven **pro 10 osob**. Pomocí vypočítaných koeficientů budou zapotřebí pro zabezpečení stravování **tisíce obyvatel** nebo příslušníků nevojenských jednotek CO podle normy potravin **A 100, B 42, ZD-1 63, ZD-2 56, ZK-1 33, ZK-2 26 a ZK-3 22 univerzální komplety potravin**.

Soudím, že ke zvýšení samostatnosti útvarů typu **prapor (oddíl)** nevojenské části CO by bylo vhodné **posílit jedním (ev. více) družstvem pro přípravu a výdej stravy**

Tabulka 4

Název potraviny	Množství v g		
	ZK-1	ZK-2	ZK-3
konzervované			
chléb	250	300	200
masová konzerva	35	35	20
polévka hotová	15	15	10
mléčná konzerva	15	10	10
tuk	20	15	5
cukr	20	15	10
vitaminový nápoj v prášku	20	–	–
klasické			
chléb	200	200	200
maso	50	40	20
tvrdý příkrm	50	30	20
brambory	100	50	30
tuk	15	10	5
cukr	20	10	5
zeleninové a ovocné výrobky	50	30	20
energetická hodnota v kJ	4 300	3 450	2 850
bílkoviny celkem v g	26	22	19,3
tuky celkem v g	30	25	13
sacharidy v g	161	127	120

s příslušným technickým vybavením. Základní jednotku zásobovací služby okresu rotu pro přípravu a výdej stravy organizovat stavebnicovým způsobem. Velitelství rotu ponechat, ale podle velikosti okresu (oblasti) a předpokládaných počtů zásobovaných řešit variabilně počet čet v rotě. Ke zvýšení dopravně zásobovací kapacity roty doplnit současnou organizaci rotu o dopravní družstvo, které vybavit automobilní technikou v závislosti na počtu čet a chladiřenským přepravníkem do 5 tun. Družstvo v případě potřeby by vytvářelo rotní sklad proviantu a vezlo stanovené zásoby potravin.

Výši potřeby a zabezpečení proviantem v nevojenské části CO lze vyjadřovat v kalkulačně zásobovací jednotce – denní dávce (dd), což je množství potravin určené normou pro jednu osobu na 24 hodin.

Za nejvhodnější řešení zásobovacího procesu v nevojenské části CO považují udržované zásoby proviantu, které by tvořily základ proviantního zabezpečení nevojenských sil CO, evakuovaného a postiženého obyvatelstva. Výše a rozložení zásob proviantu by vycházely z podmínek činnosti útvarů, jednotek a služeb CO a z dosud platného procesu zásobování za branné pohotovosti státu.

Tabulka 5

Název potraviny	Množství v g	
	P-1	P-2
masová konzerva	50	100
chléb	200	500

Zlepšení řídicí činnosti štábů zásobovací služby CO by mělo mít za výsledek:

- určit reálnou variantu potřeby proviantu podle územních stupňů CO na požadovanou dobu (požadované období),
- rozdělení zásob proviantu podle územních stupňů CO,
- mít přehled o přebytcích zásob proviantu daných k dispozici pro převedení do míst, kde je jich nedostatek.

Ve svém článku jsem naznačil celý soubor problémů souvisejících s řešením otázek proviantního zabezpečení nevojenské části CO za branné pohotovosti státu, jejichž myšlenky lze především využít k uskutečnění úprav odborných předpisů zásobovací služby CO při rozpracování současných organizačních struktur, k zavedení norem potravin za branné pohotovosti státu, při současném využívání výpočetní techniky, ke zkvalitnění řídicích orgánů zásobovací služby CO a metodik práce na jednotlivých stupních řízení proviantního zabezpečení nevojenské části CO. Také rozpracování podmínek pro využití stacionárních zařízení základů zásobovací služby CO ve prospěch zlepšení zásobování proviantem, k provedení inovace některých druhů proviantu a zlepšení složení zásob.

Myslím, že komplexní vyřešení problematiky proviantního zabezpečení nevojenské části CO vyžaduje týmovou práci odborníků z oblasti Civilní obrany a proviantního zabezpečení.